

2^ο Συνέδριο Περιφερειακής Ένωσης Δήμων Θεσσαλίας
«Πηνεϊός Ποταμός: Πηγή Ζωής και Ανάπτυξης στη Θεσσαλία»
 Λάρισα, 2-3 Νοεμβρίου 2018

Συμπεράσματα Συνεδρίου

Το 2^ο Συνέδριο της ΠΕΔ Θεσσαλίας με θέμα «Πηνεϊός Ποταμός: Πηγή Ζωής και Ανάπτυξης στη Θεσσαλία» διοργανώθηκε με επιτυχία στη Λάρισα, 2-3 Νοεμβρίου 2018. Το συνέδριο κάλυψε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων που αφορούν στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον του Πηνεϊού Ποταμού και της λεκάνης της Θεσσαλίας. Συγκεκριμένα παρουσιάστηκαν περισσότερες από 60 εργασίες σε πέντε θεματικές ενότητες: α) Υδάτινο Σύστημα Πηνεϊού Ποταμού, β) Πολιτική και Διοίκηση – Καινοτομία, Τέχνες και Πολιτισμός, γ) Πηνεϊός Ποταμός – Αστικό και Αγροτικό Περιβάλλον, δ) Ιστορική Εξέλιξη του Οικοσυστήματος του Πηνεϊού Ποταμού και ε) Οικονομικές Δραστηριότητες και Προοπτικές Ανάπτυξης της Θεσσαλικής Πεδιάδας – Ο Αναγκαίος Ρόλος του Νερού.

Από το σύνολο των παρουσιάσεων έγινε σαφές ότι ο ρόλος του νερού διαπερνά το σύνολο των ιστορικών και σημερινών δραστηριοτήτων του ανθρώπου στην λεκάνη απορροής του Πηνεϊού Ποταμού. Το υδάτινο σύστημα και οι υδατικοί πόροι αποτέλεσαν την μεγαλύτερη θεματική ενότητα του συνεδρίου με 22, συνολικά, παρουσιάσεις σε δύο (2) συνεδρίες. Από τις παρουσιάσεις και τις συζητήσεις προέκυψαν σημαντικά συμπεράσματα, όπως παρουσιάζονται παρακάτω:

- 1) Οι παραποτάμιες περιοχές του Πηνεϊού Ποταμού εποικίστηκαν από την παλαιολιθική εποχή και παρουσίασαν δυναμική εξέλιξη μέχρι σήμερα. Ιδιαίτερη σημασία έχει η γεωλογική εξέλιξη της Θεσσαλίας και η διαμόρφωση των γεωγραφικών και γεωλογικών μορφών που γνωρίζουμε σήμερα. Είναι σημαντικό τα στοιχεία αυτά να αναδειχθούν και να γίνουν γνωστά μέσα από μόνιμες εκθέσεις και μουσεία, και δράσεις.
- 2) Οι επιφανειακοί και υπόγειοι υδατικοί πόροι σε μεγάλες και σημαντικές περιοχές της λεκάνης του Πηνεϊού Ποταμού βρίσκονται σε κακή ποσοτική και ποιοτική κατάσταση. Για το λόγο αυτό απαιτείται η λήψη μέτρων που αφορούν στη διαχείριση της ζήτησης νερού κύρια από τη γεωργία με εφαρμογή καινοτόμων τεχνολογιών που έχουν αναπτυχθεί, εφαρμοσθεί και αξιολογηθεί από τα πανεπιστήμια και ερευνητικά ινστιτούτα της Θεσσαλίας, ανάπτυξη έργων ταμίευσης επιφανειακού νερού, τον περιορισμό της ρύπανσης, στη συνεχή μέτρηση των ποσοτικών και ποιοτικών χαρακτηριστικών του νερού, κ.α. Τα μέτρα αυτά περιγράφονται στο Σχέδιο Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Πηνεϊού και θα πρέπει να υλοποιηθούν για την ανάταξη της κατάστασης των υδατικών πόρων.
- 3) Σημαντικό ρόλο στην προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος έχει η κατανόηση, ανάλυση και προσομοίωση υδρολογικών φαινομένων, όπως οι πλημμύρες και οι ξηρασίες καθώς και η λειτουργία των υπόγειων υδροφορέων, ιδιαίτερα υπό την επίδραση της διαφαινόμενης κλιματικής μεταβολής. Η προσομοίωση διαχειριστικών σεναρίων και σεναρίων κλιματικής μεταβολής έδειξε ότι σε συγκεκριμένες περιοχές ο κίνδυνος πλημμύρας είναι αυξημένος, ενώ η ξηρασία απειλεί

ως φαινόμενο, ίσως και το σύνολο της Θεσσαλίας. Επίσης, η εντατική γεωργία, η χρήση λιπασμάτων και η υπεράντληση των υδροφορέων έχει οδηγήσει στην ποσοτική και ποιοτική υποβάθμιση (νιτρορρύπανση) των υδροφορέων της κεντρικής και ανατολικής λεκάνης του Πηνειού ποταμού και της Λίμνης της Κάρλας και πιθανών σημαντικών κατακόρυφων εδαφικών μετατοπίσεων και καθιζήσεων. Αν δεν ληφθούν μέτρα διαχείρισης, η υποβάθμιση θα συνεχιστεί σε επίπεδα που δεν θα είναι αντιστρεπτά. Επίσης, είναι επιτακτική ανάγκη η λειτουργία του ταμιευτήρα της Λίμνης Κάρλας και των συνοδών έργων, που θα επιφέρει σταδιακή αλλά σημαντική ποσοτική και ποιοτική ανάταξη του υποβαθμισμένου υδροφορέα της λεκάνης απορροής της Λίμνης Κάρλας.

- 4) Το φυσικό οικοσύστημα της παράκτιας περιοχής καθώς και της περιοχής του Δέλτα του Πηνειού Ποταμού εξαρτάται από την «υγεία» του Πηνειού Ποταμού και παρουσιάζει σημαντική βιοποικιλότητα όσον αφορά στη χλωρίδα και στην πανίδα και χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής. Τα παραποτάμια δάση πρέπει να διαχειριστούν με στόχο την διατήρηση, βελτίωση και επέκτασή τους, να αξιοποιηθούν για αναψυχή και τη διατήρηση/ανάπτυξη της βιοποικιλότητας. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει ο ρόλος τους να ενσωματωθεί στα αναπτυξιακά σχέδια καθώς και να υπάρξει ενημέρωση των πολιτών αλλά και των τοπικών/περιφερειακών διοικήσεων και της κεντρικής κυβέρνησης για τα περιβαλλοντικά και οικονομικά οφέλη που μπορούν να προκύψουν. Οι σχετικές δράσεις του Φορέα Διαχείρισης Κάρλας-Μαυροβουνίου-Κεφαλόβρυσου Βελεστίνου-Δέλτα Πηνειού είναι ιδιαίτερα σημαντικές και θα πρέπει να ενισχυθούν.
- 5) Είναι ιδιαίτερα σημαντικό, τα μέτρα που περιγράφονται στο Σχέδιο Διαχείρισης Υδατικών Πόρων Λεκάνης Απορροής Θεσσαλίας (εφαρμογή της οδηγίας πλαίσιο 2000/60/ΕΚ) και στο Σχέδιο Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας της Θεσσαλίας (εφαρμογή της οδηγίας πλαίσιο 2007/60/ΕΚ) να εφαρμοσθούν άμεσα στο πλαίσιο της αειφορικής διαχείρισης και ανάπτυξης των υδατικών πόρων καθώς και της προστασίας του ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος. Διαγνώστηκε ότι υπάρχει αδυναμία εφαρμογής και απαιτείται πολιτική πρωτοβουλία για θεσμική μεταρρύθμιση και εκπόνηση εξειδικευμένων μελετών και πολιτικών εφαρμογής.

Οι καινοτόμες δράσεις και πολιτικές σε θέματα σχεδιασμού, τεχνών και πολιτισμού συζητήθηκαν και αναδείχθηκαν στην ενότητα «Πολιτική και Διοίκηση – Καινοτομία, Τέχνες και Πολιτισμός». Παρουσιάστηκαν παραδείγματα πόλεων με ποτάμια από τον διεθνή και ευρωπαϊκό χώρο με σημαντικές δράσεις αστικής ανάπλασης και αυτοπροσδιορισμού της ταυτότητας της πόλης με πολύ καλά αποτελέσματα. Από τις εννέα (9) παρουσιάσεις της ενότητας και τις συζητήσεις προέκυψαν τα παρακάτω συμπεράσματα:

- 1) Ο Πηνειός Ποταμός αποτελεί ιδιαίτερη δυναμική των πόλεων της Θεσσαλίας. Η Τοπική και Περιφερειακή Αυτοδιοίκηση και οι ομάδες πολιτών που δραστηριοποιούνται οφείλουν να στηρίξουν τη δυναμική του Πηνειού σε Εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο. Ο Πηνειός μπορεί να συμβάλει στην πολυδιάστατη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη των πόλεων.

- 2) Ο πολυδιάστατος χαρακτήρας και λειτουργία του Πηνειού Ποταμού μπορεί να αναδειχθεί μέσα από την ανάπτυξη ενός εκπαιδευτικού/ερευνητικού κέντρου ή σχολείου.
- 3) Οι σύγχρονες τεχνολογίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ανάπτυξη δια-λειτουργικών συστημάτων παροχής περιβαλλοντικής πληροφορίας και προβολή πραγματικών ή/και εικονικών δράσεων. Μια σημαντική εθνική δράση της τοπικής αυτοδιοίκησης, η οποία χρησιμοποιεί και τις σύγχρονες τεχνολογίες, αποτελεί το «Εθνικό Δίκτυο Πόλεων με ποτάμια» το οποίο τα τελευταία δύο (2) χρόνια έχει κάνει παρεμβάσεις σε Ελληνικές Πόλεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η πόλη των Τρικάλων, η οποία συμμετέχει στο Δίκτυο, όπου μέσα από μια σειρά παρεμβάσεων άλλαξαν το χαρακτήρα και τη σχέση των κατοίκων της πόλης με τον Ληθαίο Ποταμό καθώς της σύνδεσης του ποταμού με τον πολιτισμό και την ιστορία της πόλης.
- 4) Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναδειχθεί η ιστορία, η παράδοση, η τέχνη και ο πολιτισμός της λεκάνης του Πηνειού Ποταμού. Ο ποταμός ιστορικά υπήρξε ο υδάτινος δρόμος για την διάδοση και ανταλλαγή της τέχνης και του πολιτισμού. Ένα ιδιαίτερο παράδειγμα αποτελεί το βραβευμένο έργο του «Γλυπτού Ποταμού», από το Συμβούλιο της Ευρώπης. Το έργο αναδεικνύει τη σύνδεση του αστικού ιστού με την ιστορία της Λάρισας που είναι συνυφασμένη με τον Πηνειό Ποταμό και συνδέει αρμονικά την τέχνη με την αστική ανάπτυξη.

Η σχέση του Πηνειού Ποταμού και των παραποτάμων του με το αστικό περιβάλλον και τις αστικές δραστηριότητες αναπτύχθηκε στην ενότητα «Πηνειός Ποταμός – Αστικό και Αγροτικό Περιβάλλον». Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ενότητα αυτή είναι:

- 1) Η σύνδεση του αστικού ιστού της πόλης των Τρικάλων με τον παραπόταμο του Πηνειού, Ληθαίο, διαχρονικά είναι πιο ισχυρή απ' ό,τι η σχέση Λάρισας-Πηνειού. Ο Ληθαίος εντάχθηκε στον αστικό ιστό της πόλης, η οποία αναπτύχθηκε ισομερώς και προς τις δύο όχθες του. Η σύνδεση αυτή των δύο τομέων της πόλης των Τρικάλων έγινε με ένα σύνολο 8 γεφυρών που αποτελούν στο σύνολό τους μνημεία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς (κατά κύριο λόγο τοξωτά γεφύρια). Οι κάτοικοι της πόλης έχουν εντάξει το Ληθαίο στην καθημερινότητά τους καθώς η επαφή τους μ' αυτόν είναι σχεδόν καθημερινή ενώ στις διαμορφωμένες όχθες του αναπτύσσονται ήπιες δραστηριότητες. Στη σημερινή φάση υλοποιείται η ολοκλήρωση των έργων ένταξης του ποταμού και στο υπόλοιπο αστικό περιβάλλον. Ο Ληθαίος ποταμός και η σχέση του με την πόλη των Τρικάλων μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ένα καλό παράδειγμα για την ανάπτυξη παραποτάμιων πόλεων.
- 2) Σε αντιδιαστολή με τα Τρίκαλα, η Λάρισα, αναπτύχθηκε μόνον προς τη νότια πλευρά του Πηνειού ποταμού και για πολλά χρόνια η κύρια χρήση του ποταμού ήταν η απόρριψη αστικών και βιομηχανικών αποβλήτων. Ο Πηνειός ποταμός για την Λάρισα δεν εντασσόταν για πολλά χρόνια σε κάποιο στρατηγικό σχέδιο λειτουργίας της πόλης. Η διαμόρφωση της παλιάς κοίτης του ποταμού ξεκίνησε το 1995 και θα ολοκληρωθεί κατά την προσεχή χρονική περίοδο με βάση τις μελέτες που έχουν ήδη εκπονηθεί. Οι δραστηριότητες

που αναπτύσσονται σήμερα είναι μόνο σημειακού χαρακτήρα (π.χ. φεστιβάλ Πηνειού, πολιτιστικές εκδηλώσεις κλπ.) και αφορούν κατά κύριο λόγο τους περιοίκους του ποταμού αλλά όχι την πόλη στο σύνολο της.

- 3) Η λειτουργική ένταξη του ποταμού στον αστικό ιστό και τη ζωή της Λάρισας οφείλει να υπαχθεί σε ένα Στρατηγικό σχέδιο ανάπτυξης και λειτουργίας της. Ένα τέτοιο σχέδιο πρέπει να συνδέσει το ποτάμι με άλλες δραστηριότητες εντός του αστικού ιστού και σε σχέση με εμβληματικά σημεία της πόλης και της περιοχής, ώστε, ο Πηνειός να μπορεί να γίνει και τουριστικός πόλος έλξης με την ανάπτυξη πολιτιστικών διαδρομών που μπορεί να εμπεριέχουν τα δύο αρχαία θέατρα της πόλης, την Ακρόπολη, τα μουσεία της πόλης αλλά και άλλες ιδιαιτερότητες της Λάρισας που αφορούν σε θέματα γαστρονομίας, καλλιτεχνικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων κλπ.

Η εξέλιξη του Πηνειού Ποταμού και των παραποτάμων καθώς και της Θεσσαλικής Πεδιάδας ήταν το θέμα της ενότητας *«Ιστορική Εξέλιξη του Οικοσυστήματος του Πηνειού Ποταμού»*. Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ενότητα αυτή είναι:

- 1) Αναφορές για τον Πηνειό Ποταμό, τους παραποτάμους του, και τις παραποτάμιες περιοχές υπάρχουν στην Αρχαία Ελληνική Μυθολογία. Η μορφή και η εξέλιξη του φυσικού περιβάλλοντος της Θεσσαλικής πεδιάδας τεκμηριώνονται από αρχαία ελληνικά κείμενα, εκκλησιαστικά βιβλία και καταγραφές παρατηρήσεων περιηγητών.
- 2) Οι παραποτάμιες περιοχές, σύμφωνα με ευρήματα ανασκαφών, έχουν κατοικηθεί από τον άνθρωπο τουλάχιστον από την παλαιολιθική εποχή.
- 3) Η διαχρονική μεταβολή του κλίματος επηρέασε την ανθρώπινη παρουσία στην περιοχή, ενώ ιστορικές καταγραφές και ανασκαφές επιβεβαιώνουν την εμφάνιση μεγάλων πλημμυρών κατά τους ιστορικούς και γεωλογικούς χρόνους.
- 4) Η σχέση των ανθρώπων, που ζούσαν στην Θεσσαλική πεδιάδα και στις παραποτάμιες περιοχές, καθώς και των δραστηριοτήτων τους ήταν πάντα ιδιαίτερη ισχυρή με τον Πηνειό Ποταμό και την υδρολογική δίαιτα του.

Τέλος, η σχέση του Πηνειού Ποταμού και των οικονομικών δραστηριοτήτων αναπτύχθηκε στην ενότητα *«Οικονομικές Δραστηριότητες και Προοπτικές Ανάπτυξης της Θεσσαλικής Πεδιάδας-Ο Αναγκαίος Ρόλος του Νερού»*. Με αφετηρία τις αγροτικές δραστηριότητες αλλά και άλλες σύγχρονες οικονομικές δραστηριότητες που άμεσα συνδέονται με τον Πηνειό Ποταμό και τους παραποτάμους τους και τους φυσικούς πόρους της περιοχής μπορεί να προκύψει οικονομική ανάπτυξη. Η οικονομική ανάπτυξη της Θεσσαλίας είναι ένα σημαντικό στοιχείο για την έξοδο από τη κρίση, στην οποία βρίσκεται η χώρα τα τελευταία 10 χρόνια. Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ενότητα αυτή είναι:

- 1) Προτάθηκε η ανάπτυξη του τουρισμού μέσω ναυταθλητισμού και ιαματικού τουρισμού. Ο Δήμος Λαρισαίων και ο Δήμος Τρικκαίων κυρίως κάνουν σοβαρές προσπάθειες αξιοποίησης του ποταμού που διασχίζει τις πόλεις. Σημαντικές δράσεις μπορούν να αναπτυχθούν σε όλο το μήκος του ποταμού μέχρι το Δέλτα του.
- 2) Η ορθολογική διαχείριση των καλλιεργειών και της εφαρμογής αρδευτικού νερού έδειξε τις δυνατότητες εξοικονόμησης νερού αλλά και γενικότερα

μείωσης των εισροών περιορίζοντας την ρύπανση. Η ανάπτυξη θερμοκηπιακών καλλιεργειών μπορεί να αυξήσει την παραγωγικότητα και να μειώσει την κατανάλωση νερού ανά μονάδα παραγόμενου προϊόντος. Η αναδιάρθρωση των καλλιεργειών και η ανάπτυξη της κτηνοτροφίας μπορούν να αυξήσουν την απασχόληση και το εισόδημα των κατοίκων στη περιοχή.

- 3) Η μελέτη της ρύπανσης των επιφανειακών έδειξε ότι ο Πηνειός είναι ένα ποτάμι χαμηλής-μέσης ρύπανσης σχετικά με τα μέτρα της ΕΕ, στο μεγαλύτερο τμήμα του. Η ρύπανση των υπόγειων υδάτων είναι σημαντική αλλά μέχρι σήμερα δεν έγινε καθορισμός των ζωνών νιτρορρύπανσης ώστε να οριστούν οι περιοχές ισχύος του μέτρου της μείωσής της αλλά αντίθετα ασκήθηκαν πιέσεις να υπάρξουν επιδοτήσεις σε όλες τις περιοχές. Η ανορθολογική αυτή κατάσταση οδήγησε στην καταδίκη της χώρας από το Ευρωπαϊκό δικαστήριο. Για το λόγο, αυτό θα πρέπει να αναπτυχθούν δράσεις μέσα σε ένα Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης με σκοπό την οικονομική ανάπτυξη και την προστασία των υδάτινων και εδαφικών πόρων της περιοχής και του περιβάλλοντος, γενικότερα.